

Bringing the Convention closer to home
La Convention à votre porte

Азил¹

1. Клучни поими за азил и за ЕКЧП	1
2. Пречки за враќање на барателите на азил	2
3. Процена на ризикот	3
4. Дипломатски гаранции и интерно преселување	4
5. Ранливи групи	4
6. Услови на прием на барателите на азил.....	5
7. Притворање на барателите на азил	5
8. Процедура за добивање азил и ефективни правни лекови.....	6
9. Привремени мерки според Правилото 39.....	7
10. Групно протерување.....	7
11. Завршни забелешки за азил и за ЕКЧП	8

1. Клучни поими за азил и за ЕКЧП

Со векови луѓето патуваат низ големи територии за да се населат во Европа. Некои од нив доаѓаат барајќи меѓународна заштита. Тие бараат азил.

Не е секогаш лесно да се разбере разликата меѓу мигранти, баратели на азил, бегалци и други групи, особено кога обично медиумите погрешно ги употребуваат овие термини. Следат неколку концепти што не би требало да се мешаат.

Зборот „мигрант“ опишува лице што се сели од едно место, регион или држава во друго. Терминот „барател на азил“ се однесува на мигрант што бара меѓународна заштита.

Во Европа, меѓународната заштита може да биде во форма на статус на бегалец или супсидијарна заштита.

Статусот на бегалец е регулиран со Женевската конвенција што се однесува на статусот на бегалците од 1951 година. Странска држава му го гарантира статусот на лице што има основан страв од прогонување во неговата држава на потекло врз основа на раса, вероисповед, националност, припадност на одредена социјална група или политичко мислење.

¹ © Совет на Европа/Европски суд за човековите права 2016

Изјава за откажување од права: Содржината на ова видео не го обврзува Судот.

Ако странска држава смета дека некој мигрант треба да се заштити, но од причини што не се наведени во Женевската конвенција, таа може да одлучи да му даде супсидијарна заштита наместо статус на бегалец.

Овој Суд – Европскиот суд за човековите права – не е надлежен да ја испитува примената на Женевската конвенција. Исто така, Европската конвенција за човековите права не го предвидува правото на азил. Во принцип, државите го имаат правото на контрола на влез, престој и на протерување на лица што не се државјани.

Но државите-членки на Советот на Европа имаат обврска да им обезбедат на сите во рамките на нивната јурисдикција, вклучително и на мигрантите, почитување на правата гарантирани со Европската конвенција за човековите права. Токму за таа цел судската практика на Судот наметнува одредени ограничувања на правото на државите да вратат некого од граница.²

2. Пречки за враќање на барателите на азил

Според Конвенцијата, кои се правата што може да претставуваат пречки за враќање на барателите на азил?

На прво место тоа е член 2 од Конвенцијата што гарантира право на живот и член 3 што забранува мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување. Никој не смее да биде вратен на место каде што за него постои реален ризик да биде подложен на постапување спротивно на која било од овие две одредби. Ова е принцип на забрана на присилно оддалечување или враќање (*non-refoulement*). На пример, во еден случај против Обединетото Кралство Судот утврди дека депортацијата на двајца апликанти во Сомалија може да претставува кршење на член 3 поради хуманитарната криза и неселективните насилства во Могадишу.³

Според Конвенцијата, забраната предвидена со член 3 е апсолутна. Ова значи дека заштитата на лица што не се државјани од вакво постапување секогаш вклучува одговорност на државите-членки на Советот на Европа во случај на протерување. Според тоа, однесувањето на апликантот во минатото, без оглед колку било непожелно или опасно, не може да биде материјално прашање.⁴

Исто така, членовите 2 и 3 од Конвенцијата забрануваат „индиректно присилно оддалечување или враќање“. Индиректното присилно оддалечување или враќање (*indirect refoulement*) подразбира протерување во држава во која мигрантите може да се соочат со натамошна депортација без соодветна процена на нивната состојба. Исто така, ова се применува и во контекст на Даблинската регулатива на Европската Унија. Така, во случај што се однесува на протерување од Белгија во Грција Судот сметаше дека кога во некоја држава-членка на ЕУ не постои процедура за азил и не се нудат ефикасни гаранции против арбитарно враќање, други држави-членки мора да се воздржат од враќање на баратели на азил во таа држава врз основа на Дабилската регулатива.⁵

Членовите 2 и 3 од Конвенцијата, исто така, може да се применат кога на лица соочени со ризик им е одбиен влез на граница преку копно⁶ или кога тие се пресретнати на море. На пример, Судот утврди дека група мигранти пресретнати на море од италијанските органи не смеело да бидат групно вратени во Либија, каде што тие се соочувале со реален ризик од

²*Abdulaziz, Cabales and Balkandali против Обединетото Кралство*, [9214/80](#), 28 мај 1985 година, став 67, Серија А бр. 94, и *Saadi против Италија* [Големиот совет], [37201/06](#), ставови 124-125, ЕКЧП 2008.

³*Sufi and Elmi против Обединетото Кралство*, [8319/07](#) и 11449/07, 28 јуни 2011 година.

⁴*Saadi против Италија* [Големиот совет], [37201/06](#), ЕКЧП 2008.

⁵*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), ЕКЧП 2011.

⁶*Gebremedhin [Gaberamadhien] против Франција*, [25389/05](#), ЕКЧП 2007-II.

постапување спротивно на член 3. Наместо тоа, требало да им биде дадена можност да аплицираат за азил во Италија.⁷

Другите пречки за одбивање на барателот на азил може да резултираат од ризикот од флагрантно кршење на член 5 и на член 6 од Конвенцијата во државата на одредиште. Член 5 го гарантира правото на слобода и безбедност, додека член 6 го гарантира правото на правична судска постапка.

Овие одредби може да се применат, на пример, ако државата на прием го притвори апликантот арбитарно без негово изведување на суд или го затвори на подолг период по обвинителна пресуда во очигледно неправична судска постапка. Меѓутоа, во вакви случаи се применува многу висок праг.⁸ На пример, во случај што се однесува на депортација од Обединетото Кралство во Јордан Судот утврди дека можноста за притвор пред судење во траење од 50 дена не го задоволила условот за должина на притворот што би се сметала за флагрантно кршење на член 5. Од друга страна, прифаќањето докази за мачење во повторно кривично судење би претставувало флагрантно негирање на правдата, а тоа, пак, претставува повреда на член 6 од Конвенцијата.⁹

3. Процена на ризикот

За да претставува повреда на член 3 од Конвенцијата, постапувањето мора да достигне минимално ниво на тежина.¹⁰ Дали овој праг ќе биде исполнет во голема мера зависи од сите околности, вклучително возраста, полот и здравствената состојба на апликантот.¹¹ Овие елементи се испитуваат кумулативно. Процената на тоа дали барателот на азил се соочува со ризик од постапување спротивно на член 3 мора да биде индивидуализирана и заснована врз достапни докази.

Според Конвенцијата, ризикот од малтретирање во државата на одредиште треба да биде „реален“, „предвидлив“ и „личен“. Поради тоа, Судот ќе бара мигрантот-апликант да ги докаже специфичните околности заради кои тој би бил лично ранлив на малтретирање.

Овие специфични околности може да се докажат со информации за претходно малтретирање во државата на одредишта, преку претходно доделување статус на бегалец од странски држави или оцена што ја направил Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации.¹²

Исто така, тие може да се докажат со доказ за тековно систематско прогонување на лица што се наоѓаат во слична ситуација, под услов да може да се идентификува оваа група. На пример, Судот издал таква пресуда во однос на припадниците на малцинската група Ашраф во Сомалија.¹³

Исто така, Судот прифати дека изложеноста на поединци на состојба на општо насилство со исклучителен интензитет може да биде доволна за да се заклучи дека лицето ќе се соочи со малтретирање едноставно со неговото присуство во предметната област.¹⁴

И во одредени околности изложеноста на барателот на азил на исклучителна сиромаштија или на бедни животни услови, исто така, може да претставува повреда на член 3.¹⁵ На пример,

⁷*Hirsi Jamaa and Others против Италија* [Големиот совет], [27765/09](#), ЕКЧП 2012.

⁸*Mamatkulov and Askarov против Турција* [Големиот совет], [46827/99](#) и 46951/99, ЕКЧП 2005-I.

⁹*Othman (Abu Qatada) против Обединетото Кралство*, [8139/09](#), ЕКЧП 2012 (извадоци).

¹⁰*Soering против Обединетото Кралство*, [14038/88](#), 7 јули 1989 година, Серија А бр. 161, став 100.

¹¹*Ireland против Обединетото Кралство*, [5310/71](#), 18 јануари 1978 година, Серија А бр. 25.

¹²*Singh and Others против Белгија*, [33210/11](#), 2 октомври 2012 година.

¹³*Salah Sheekh против Холандија*, [1948/04](#), 11 јануари 2007 година, и *a contrario, Vilvarajah and Others против Обединетото Кралство*, [13163/87](#) и други, 30 октомври 1991 година, Серија А бр. 215.

¹⁴*Sufi and Elmi против Обединетото Кралство*, [8319/07](#) и 11449/07, 28 јуни 2011 година.

Судот утврди дека условите во главните кампови за бегалци во Кенија и во Сомалија, особено огромната пренатрупаност и многу ограничениот пристап до засолниште, вода и до санитарни простории, се толку ужасни што го достигнале минималниот праг тежина.¹⁶

Апликантот има обврска да изнесе докази со кои ќе може да докаже дека постојат значителни основи да се верува дека, ако се протера од државата-членка на Советот на Европа, тој ќе биде изложен на реален ризик од малтретирање во земјата на прием.

Кога ќе се изнесат такви докази, владата треба потоа да ги отстрани сите сомневања во врска со тоа.¹⁷

Судот прифаќа дека барателите на азил честопати се наоѓаат во посебна ситуација што може да бара да им се верува во недостиг на целосни докази кога се оценува кредибилитетот на нивните изјави и на придружните документи.¹⁸

4. Дипломатски гаранции и интерно преселување

Државата што ги враќа барателите на азил може да побара од држава на одредиште дипломатски гаранции дека засегащото лице нема да се соочи со малтретирање по враќањето. Ваквите гаранции може да го намалат ризикот, но тие сами по себе не се доволни за да гарантираат заштита.

Каква тежина ќе им даде Судот на дипломатските гаранции во одреден случај зависи од околностите што преовладуваат во релевантно време. Судот прво ќе испита дали општата ситуација со човековите права во државата на прием не исклучува прифаќање на какви било гаранции. Потоа тој ќе го земе предвид квалитетот на евентуално дадените гаранции и дали – од аспект на практиката на државата на прием – може да се смета на нив.¹⁹

Исто така, државата може да предложи интерно преселување на апликантот во безбедносно подрачје во државата на одредиште. Повторно Судот ќе направи детална процена за да утврди дали лицето што треба да се протера навистина е способно да патува во предметното подрачје, да добие дозвола и да се насели таму.²⁰

Ова ќе вклучи разгледување дали местото на враќање е безбедно, дали маршрутата содржи пречки и дали транзитните подрачја се безбедни за поединецот да помине низ нив за да стигне до одредиштето. Исто така, Судот ќе изврши оценка на индивидуалните околности на апликантот.²¹

5. Ранливи групи

Случаите изнесени пред Судот секогаш се испитуваат во поглед на индивидуалната состојба на секој апликант. Но некои апликанти може да спаѓаат во инхерентно ранливи групи и Судот прифаќа дека поради таа причина тие имаат потреба од посебна заштита.²²

Вакви ранливи групи може да бидат малцинства што систематски се подложени на малтретирање или одредени групи – како што се деца, бремени жени, инвалиди или постари луѓе – за кои се смета дека имаат посебни потреби.

¹⁵*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), ЕКЧП 2011 година.

¹⁶*Sufi and Elmi против Обединетото Кралство*, [8319/07](#) и 11449/07, 28 јуни 2011 година.

¹⁷*Saadi против Италија* [Големиот совет], [37201/06](#), 28 февруари 2008 година.

¹⁸*Salah Sheekh против Холандија*, [1948/04](#), 11 јануари 2007 година, и *R.C. против Шведска*, [41827/07](#), 9 март 2010 година.

¹⁹*Othman (Abu Qatada) против Обединетото Кралство*, [8139/09](#), ЕКЧП 2012 (извадоци).

²⁰*Salah Sheekh против Холандија*, [1948/04](#), 11 јануари 2007 година.

²¹*Sufi and Elmi против Обединетото Кралство*, [8319/07](#) и 11449/07, 28 јуни 2011 година.

²²*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), ЕКЧП 2011.

Статусот на апликантот како барател на азил е особено важен. Причина за тоа е што на меѓународно и на европско ниво постои широк консензус дека барателите на азил спаѓаат во особено обесправена и ранлива група на популацијата на која ѝ е потребна посебна заштита.

Посебниот статус на апликант како припадник на ранлива група може да има влијание врз обврските што им се наметнати на државите во однос на условите во кои е примено такво лице и прашањето дали такво лице може да биде протерано од државата или не.

Особено е важна состојбата на малолетниците што се без придружба и што бараат азил. Еден пример е случајот на момче на возраст од 15 години од Авганистан што барало азил во Грција.²³ Судот утврди дека условите во кои првично бил задржан овој малолетник без придружба и подоцнежниот пропуст на властите да го згрижат по неговото ослободување било еднакво на понижувачко постапување, во смисла на повреда на член 3 од Конвенцијата, особено откако тинејџерот бил оставен како бездомник неколку дена пред да му помогне локална НВО.

6. Услови на прием на барателите на азил

Член 3 од Конвенцијата бара државата на прием да обезбеди сместување и пристојни материјални услови за оние баратели на азил што се сиромашни и целосно зависни од издршка од државата.

Во својата значајна пресуда по ова прашање²⁴ Судот утврди дека Грција не ги исполнила своите обврски според член 3 затоа што не му обезбедила соодветни услови за прием на апликантот додека процедурата за азил била во тек. Кои елементи довеле до тоа Судот така да заклучи? Прво, тоа биле огромната пренатрупаност и несоодветните санитарни услови во центарот за прием на мигранти каде што апликантот првично бил задржан. Вториот елемент бил фактот дека по ослободувањето човекот живеел неколку месеци во парк, во состојба на екстремна сиромаштија, неспособен да ги задоволи своите најосновни потреби. Третиот елемент било размислувањето дека оваа состојба станала уште полоша поради тоа што апликантот бил во постојана состојба на страв да не биде нападат и ограбен, а немало изгледи оваа ситуација да се подобри.

Во друг случај од ваков вид²⁵ инициран против Швајцарија Судот утврди дека условите за прием на барателите на азил во Италија, генерално, во никој случај не се толку критични како во Грција. Според тоа, тие не можеле сами по себе да претставуваат пречка за сите протерувања во таа држава. Меѓутоа, Судот смета дека апликантите биле во посебна ситуација, со оглед дека се осумчлено семејство, со шест малолетни деца, вклучително и бебе. Поради тоа, беше заклучено дека, дури и при отсуство на пропусти во системот, органите на државата што ги протерала апликантите биле одговорни да добијат гаранции од државата на прием дека по пристигнувањето апликантите ќе бидат примени во објекти и во услови адаптирани за возраста на децата и дека семејството ќе остане заедно.

7. Притворање на барателите на азил

Европската конвенција за човековите права им дозволува на државите да ја контролираат слободата на странските државјани во контекст на прашања на имиграција. Така, во одредени околности мигрантите, вклучително и барателите на азил, може да бидат притворени додека државата не им одобри да влезат или да останат во државата.

Според член 5 став 1 (f) од Конвенцијата, мигрантите може да бидат лишени од слобода во согласност со процедура што е предвидена со закон, а мерката може да биде оправдана само

²³Rahimi против Грција, [8687/08](#), 5 април 2011 година.

²⁴M.S.S. против Белгија и Грција [Големиот совет], [30696/09](#), ЕКЧП 2011.

²⁵Tarakhel против Швајцарија [Големиот совет], [29217/12](#), ЕКЧП 2014 (извадоци).

врз две основи: да се спречи неовластено влегување на националната територија или за цели на протерување.

За да се избегне притворот да се смета за самоволен и во спротивност со Конвенцијата, тој треба да биде извршен во добра верба. Што значи тоа? Тоа значи дека притворот мора да биде тесно поврзан со целта за да се спречи неовластено влегување или протерување; дека местото и условите на притвор мора да бидат соодветни; и дека притворот не смее да биде подолг од тоа што оправдано се бара за да се исполни целта.²⁶ Ваквиот притвор ќе престане да биде законски ако постапката се врши без должно внимание²⁷ или ако повеќе не постои реален изглед за протерување.²⁸

Според член 5 став 2 од Конвенцијата, притворените баратели на азил мора веднаш да бидат известени за причините за нивниот притвор²⁹ на јазик што го разбираат. Исто така, според член 5 став 4, се бара апликантот да има пристап до судија што мора брзо³⁰ да ја оцени законитоста за неговото притворање по темелно испитување на сите факти³¹ и тој мора да спроведува периодичен преглед на притворот ако биде продолжен.

Прашањето дали лишувањето од слобода е во согласност со барањата на Конвенцијата се оценува од аспект на индивидуалните околности за секој случај. Во практиката ретко може да се оправда лишување од слобода на малолетници – без оглед дали се со придружба или не.³²

8. Процедура за добивање азил и ефективни правни лекови

Член 6 од Конвенцијата и неговиот целосен обем на процедурални права што го гарантираат правото на правично судење не се применуваат за процедурите за одобрување азил и протерување. Но применлив е член 13 од Конвенцијата што го гарантира правото на ефективен правен лек. Со оглед дека член 13 не е автономна одредба, апликантот може да се повика на него само ако има жалба што може да се докаже и според друга одредба од Конвенцијата, како што е ризик од малтретирање спротивно на член 3.

Тогаш какви се барањата на Конвенцијата во однос на процедурата за азил?

На прво место, Судот утврди дека поединците мора да имаат соодветни информации за процедурата за добивање азил што треба да се почитува.³³ Ова бара постоење на веродостоен систем на комуникација меѓу властите и барателите на азил.³⁴ Освен тоа, поединците треба да имаат ефективен пристап до таквата процедура. Ова, пак, може да бара присуство на преведувачи и пристап до правна помош.

Кога се оценува дали апликантите имаат пристап до право на ефективен правен лек, се разбира, Судот целосно ќе го испита домашниот систем. Тој смета дека: „Дури и ако еден правен лек сам по себе не ги задоволува барањата од член 13, тие може да бидат задоволени од правните лекови заедно, а кои се предвидени со домашното законодавство“.³⁵

²⁶*Saadi против Италија* [Големиот совет], [37201/06](#), ЕКЧП 2008.

²⁷*Chahal против Обединетото Кралство*, [22414/93](#), 15 ноември 1996 година, Извештаи за пресуди и одлуки 1996-V.

²⁸*Mikolenko против Естонија*, [10664/05](#), 8 октомври 2009 година.

²⁹*Louled Massoud против Малта*, [24340/08](#), 27 јули 2010 година.

³⁰*Stawomir Musiał против Полска*, [28300/06](#), 20 јануари 2009 година.

³¹*Nikolova против Бугарија* [Големиот совет], [31195/96](#), ЕКЧП 1999-II.

³²*Rahimi против Грција*, [8687/08](#), 5 април 2011 година, *Muskhadzhiyeva and Others против Белгија*, [41442/07](#), 19 јануари 2010 година, и *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga против Белгија*, [13178/03](#), ЕКЧП 2006-XI.

³³*Abdolkhani and Karimnia против Турција*, [30471/08](#), 22 септември 2009 година.

³⁴*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), став 301, ЕКЧП 2011.

³⁵*Gebremedhin [Gaberamadhien] против Франција*, [25389/05](#), ЕКЧП 2007-II.

Правото на ефективен правен лек мора да биде достапно и во закон и во практика.³⁶

Надлежната национална власт не мора да биде судската. Но при испитувањето на ефективноста на правниот лек ќе бидат земени предвид нејзините овластувања и гаранции. Ваквата национална власт мора да биде независна и мора да спроведе детално и ригорозно проучување³⁷ на барањето за азил и да ја испита основаноста на предметот.³⁸

Посебно внимание треба да ѝ се посвети на брзината на правниот лек, бидејќи неговата ефикасност може да биде намалена со долго одложување и предолго траење.³⁹

Од друга страна, брзата обработка на жалбата на барателот за азил не треба да биде приоритетна во однос на ефективноста на суштинските процедурални гаранции за негова заштита од самоволно протерување. Неразумно краткиот рок за поднесување жалба, како што е во контекст на забрзана процедура за барање азил, може да ги наруши остварувањето и ефективноста на правниот лек. На пример, во случај што се однесува на депортација на судански државјанин од Франција Судот утврди дека временскиот рок од пет дена за поднесување на почетната апликација за азил и рокот од 48 часа за оспорување на подоцнежната одлука за протерување биле премногу кратки. Овие и другите елементи во случајот предизвикаа правниот лек да биде практично неефикасан и да претставува повреда на член 13, земен заедно со член 3 од Конвенцијата.⁴⁰

Исто така, член 13 бара автоматски суспензивен ефект на правниот лек, со други зборови, планираното протерување мора да чека додека не биде донесена правосилна одлука.⁴¹ Самата можност за барање суспензивен ефект или за правен лек што „во практика“ има таков ефект не е доволна.⁴²

9. Привремени мерки според Правилото 39

Кога се поднесува апликација во Судот, апликантите може да побараат од Судот да ѝ укаже на тужената држава на привремената мерка од Правилото 39 во рамките на правилата на Судот дека тужената држава треба да се воздржи од враќање на апликантите во државите во кои тие се соочуваат со непосредна опасност од изложување на непоправлива штета. Барањата за привремени мерки се одобруваат само во исклучителни околности. Но ако е индицирана која било мерка од Правилото 39, тужената држава е обврзана да ја почитува. Ако не ја почитува, може да се смета дека го прекршила член 34 од Конвенцијата за попречување на правото за апликација.⁴³

10. Групно протерување

Дополнителните процедурални мерки за заштита во однос на групното протерување се регулирани со член 4 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата. Мора да биде спроведена процедура за идентификација и соодветно да бидат оценети индивидуалните околности на секој барател на азил. Во спротивно, ќе се смета дека протерувањето е групно, а со тоа и дека е прекршена оваа одредба. Во веќе споменатиот случај со пресретнување на море против

³⁶*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), ЕКЧП 2011.

³⁷*M.S.S. против Белгија и Грција* [Големиот совет], [30696/09](#), став 293, ЕКЧП 2011.

³⁸*Chahal против Обединетото Кралство*, [22414/93](#), 15 ноември 1996 година, Извештаи за пресуди и одлуки 1996-V.

³⁹*De Souza Ribeiro против Франција* [Големиот совет], [22689/07](#), ЕКЧП 2012.

⁴⁰*I.M. против Франција* [9152/09](#), 2 февруари 2012 година.

⁴¹*Çonka против Белгија*, [51564/99](#), ЕКЧП 2002-I, и *Gebremedhin [Gaberamadhien] против Франција*, [25389/05](#), ЕКЧП 2007-II.

⁴²*Gebremedhin [Gaberamadhien] против Франција*, [25389/05](#), ЕКЧП 2007-II.

⁴³*Mamatkulov and Askarov против Турција* [Големиот совет], [46827/99](#) и 46951/99, ЕКЧП 2005-I.

Италија⁴⁴Судот утврди дека член 4 од Протоколот бр. 4 се применува и за протерување на странци во трета држава што е извршено надвор од националната територија.

11. Завршни забелешки за азил и за ЕКЧП

Како што е покажано во оваа презентација, државите-членки на Советот на Европа имаат право да одредат кои баратели на азил, всушност, имаат право на меѓународна заштита. Не е задача на Европскиот суд да одлучува за основаноста на поединечните барања за азил. Меѓутоа, спроведувајќи контрола на своите граници, државите мора да дејствуваат во согласност со стандардите на ЕКЧП и со принципите што произлегуваат од опсежниот фонд на судската практика на Судот за да се гарантираат човековите права на барателите на азил.

Сите случаи што се споменати во оваа презентација може да се најдат во базата на податоци на HUDOC.⁴⁵ Дополнителни информации се достапни на интернет-страницата на Судот⁴⁶ и во релевантните материјали за обука на HELP⁴⁷, во програмата на Советот на Европа за обуки за човековите права што се однесуваат на правните стручњаци (HELP).

⁴⁴*Hirsi Jamaa and Others против Италија* [Големиот совет], [27765/09](#), ЕКЧП 2012.

⁴⁵<http://hudoc.echr.coe.int>

⁴⁶www.echr.coe.int

⁴⁷www.coe.int/help